

SOSYAL SORUMLULUK VE ETİK

ÖĞR. GÖR. MEHMET ÇİTEKÇİ

5. HAFTA

ETİK KURALLARI

MÖ 4. yüzyılda zamanın en büyük filozofu olan Aristoteles iyi, erdem, özgürlük, mutluluk gibi sözcükleri kavramsal bir yapıya kavuşturduğu için Etik'in kurucusu sayılır. Etik neyin yapılması gerektiğini, hangi eylemin iyi olduğunu, neyin yaşama anlam kazandırdığını gösterir. Kısaca Etik, ahlak fenomeni üzerine derinliğine düşünme, yani felsefe yapmadır. Bir takım kuralları ve normları 'normatif etik' ortaya koyar. İyi davranışlarda bulunabilmek, iyi işler yapabilmek için eylemlerimizi uydurduğumuz kurallara da 'uygulamalı (pratik) etik' denilmektedir. Etiğin kaynağını ve temelini araştıran da 'kuramsal (teorik) etik' tir. Pratik ve teorik etik karşılıklı etkilerle birbirine bağlı olduğundan etiği bölmek yerine, bir bütün olarak ele almak doğrudur. Buna karşılık iyi ve kötü kavramları, kişilere, toplumlara ve çağlara göre değişmektedir. Toplumsal yapı içinde yer alan öznelerin çeşitli büyüklüklerde ve çeşitli sosyal çevrenin içindeki ilişkilerinde eğer bir sosyal davranış kuralı konuyor ve ona uyulması genel bir kabule ulaşıyorsa, bu davranış kuralı bir sosyal davranış ilkesi ve kuralıdır.

ETİK KURALLARI

Etik yönetim bir takım kurallara dayanır. Bu kurallar, kişisel veya toplumda paylaşılan ahlaki kodların bir parçası olabilir ve yöneticilerin karar vermesinde yapılandırılmış bir gerekçe oluşturur.

Etik kurallar sistemi, genel yol gösterici ilkeleri veren bir stratejidir ve yasaların izin vereceğinden çok daha geniş bir yoruma açıktır. Bazı etik kuralların bütünü, belli bir mesleği temsil edebilir. Birbirinden farklı ne kadar meslek grubu varsa, o kadar da etik kuralı vardır denilebilir. Örneğin bir doktor ve bir tüccarın birbirinden farklı görevleri vardır. Bir doktor bazı durumlarda bildiklerini gizlemek zorunda kalabilir. Bu anlamda etik kuralları üç grupta toplanabilir.

Bunlar;

ETİK KURALLARI

DÜZENLEYİCİ KURALLAR

Davranış ve kurallar arasında tam örtüşme sağlayan bağlayıcı, üzerinde tartışma gerektirmeyen etik kurallardır.

İLHAM VEREN KURALLAR

Kişilerin ulaşmayı amaçladığı ve bu yönde çaba gösterdiği standartları belirleyen kurallardır.

EĞİTSEL KURALLAR

Kişisel bilincin iş ile ilgili konularda ön plana çıkarıldığı kurallardır.

ETİK KURALLARI

Etik kavramı daha çok özel gruplar için geliştirilmiş belirli davranış, kural ve normlar içerir. Etiğin kökenleri arasında hem kendi isteklerimiz, kendi beklentilerimiz, kendi doyumumuz yer alacak, hem de toplumun iyi-doğru-uygun buldukları öne çıkacaktır. Toplumsal kurumların değer yargıları da 'etiğin toplumsal kökenleri' ni temsil eder. Bu anlamda aile, avukatlık, din, okul, iş, komşuluk, ticaret, insanlık, meslek, siyaset, hekimlik, medya, basın, sermaye piyasasının, etik kurallarından, etik anlayışından söz edebiliriz. Bir eylem değerlendirilirken ilk adım, onun ahlaki değerlerle çelişip çelişmediğinin analiz edilmesidir. Dolayısı ile bir insandan öncelikli beklenen, etik kurallara uygun davranmasıdır. Çünkü topluluk içinde yaşayan insanın, diğer insanlara tüm topluma bu kurallara uymayı daha baştan taahhüt etmesi söz konusudur. Bir toplumun üyesi olmanın ilk koşulu, var olan ahlaki çerçeveyi kabul etmektir. Etik, toplumun bakış açısını dikkate alarak bireylerin uygun olmayan davranışlarını belirler.

GENEL KABUL GÖREN ETİK KURALLARI (DEĞERLERİ)

- ✓ Doğruluk, dürüstlük
- ✓ Güvenilir olma
- ✓ Sadakat
- ✓ Adalet
- ✓ Başkalarına yardım etme
- ✓ Başkalarına saygı gösterme
- ✓ Vatandaşlık sorumluluğuna sahip olma
- ✓ Yalan söylememe
- ✓ Başkasının hakkını yememe

GENEL KABUL GÖREN ETİK KURALLARI (DEĞERLERİ)

- ✓ Karşısındakinin güç durumundan yararlanmama
- ✓ Acısı olanın acısını paylaşma
- ✓ Dayanışma
- ✓ Bireylerin eşitliğinin kabul edilmesi
- ✓ Kaynakların adil dağıtılması
- ✓ Mükemmeliyeti arama

Etik kurallara uymanın herkese fayda sağlayacağı bu kurallara uymayanların hem kendilerinin zarar göreceği, hem de başkalarına zarar vereceği göz önünde tutulması gereken bir gerçektir.

ETİK – TOPLUM İLİŞKİSİ

Etik davranışlar ve ahlak öncelikle aileden öğrenilir. Toplumun temeli olan aile içerisinde davranış biçimleri ile teorik ahlak öğretisinin uyumlu olması gerekmektedir. Aksi takdirde bireyin ahlaki gelişimi olumsuz yönde etkilenir. Toplumu oluşturan bireyler olduğuna göre, bireylerin ahlaki gelişimlerinin ortalaması toplum ahlakını oluşturur. Buna göre bazı toplumlarda ahlaki olarak iyi sayılabilecek davranış biçimleri başka toplumlarda ahlaki olarak değerlendirilmeyebilir. Toplumsal yaşamda herkesin ittifak ettiği, ortak bir değerler sistemine ihtiyaç vardır. Toplumsal yaşama temel oluşturan bu etik değerler, toplumda çekişen ve çatışan tarafların hiçbir ortak yanı kalmadığında bile ortak tutmak durumundadır. Kimse onlara karşı çıkamaz. Örneğin; hırsızlığı, yalancılığı kimse öneremez. Sadakat yerine ihaneti, adalet yerine haksızlığı kimse değerli göremez. Fakat gerçek adaletin, sadakatin, dürüstlüğün ne olduğu ve sınırlarının nerede bittiği sürekli bir tartışma konusudur. İnsanlar en uygunsuz davranışlarını bile ahlaki sınırlar içinde göstermeye çalışabilmektedir.

ETİK – TOPLUM İLİŞKİSİ

Toplum, sosyal kurumlar ve sosyal ilişkilerden meydana gelen bir ağ olarak düşünülebilir. Dolayısı ile toplumu oluşturan, toplumun bireyleri arasındaki ilişkileri düzenleyen ana unsurlar; norm, kültür, değer, hukuk, ahlak, etik ve din olarak belirtilebilir. Etiğin toplumsal yaşamdaki yeri ve önemi, insanların tarihsel süreçte toplumsal olarak yarattıkları, benimsedikleri, kendi iradeleriyle birlikte yaşama kararlılığına dayanmaktadır. Toplumsal yaşam içinde herkesin üzerinde anlaştığı, gittikçe genişleyen ortak bir değerler sistemine ihtiyaç vardır. Toplumsal yaşamın temelini oluşturan bu etik değerler, toplumda çatışan tarafların hiçbir ortak yanı kalmadığında bile ortak payda durumundadır. Kimse karşı çıkamaz. Örneğin; hırsızlığın, cinayetin, gaspın, ihanetin, tecavüzün vb. Ahlak dışı davranışların yaygın olduğu toplumda herkes bundan zarar görür.

ETİK – TOPLUM İLİŞKİSİ

Bir toplumun üyesi olmanın ilk koşulu olarak, var olan ahlaki çerçeveyi kabul etmek gerekmektedir. Toplum gerçekte sosyal kurumlar ve sosyal ilişkilerden meydana gelen bir ağ olarak düşünülebilir. Dolayısı ile toplumu oluşturan, toplumda insan ilişkilerini düzenleyen ana unsurlar; norm, kültür, değer, hukuk, ahlak, etik, ve din olarak belirtilebilir.

Etik davranışın toplumsal temelini oluşturan etkenler;

- ✓ Kültür
- ✓ Değerler
- ✓ Normlar

ETİK – TOPLUM İLİŞKİSİ

Bir toplumun tarihsel süreç içinde ürettiği ve kuşaktan kuşağa aktardığı her türlü maddi ve manevi özelliklerin bütününe Kültür denir. Kültür, bir toplumun temel kimliğini oluşturur, onu diğer toplumlardan farklı kılar. Kültür bir anlamda toplumun yaşayış ve düşünüş tarzıdır.

Kültür, genel olarak iki öğeden oluşur;

- ✓ Maddi Kültür Öğeleri: Binalar, her türlü araç-gereç, giysiler vb.
- ✓ Manevi Kültür Öğeleri: İnançlar, gelenekler, normlar, düşünce biçimleri vb.

Kültürün maddi ve manevi değerleri arasında sürekli bir etkileşim vardır. Birinde meydana gelen bir değişim diğerini de etkiler. Kültür, toplumun doğal çevresinden önemli ölçüde etkilenir. Örneğin;

ETİK – TOPLUM İLİŞKİSİ

Dağlık bölgelerde yaşayan toplumların kültürüyle verimli ovalarda yaşayan toplumların kültürü veya sıcak deniz sahillerinde yaşayan kesimlerin kültürü birbirinden farklıdır.

Bireyler, içinde yaşadıkları grup, toplum ve kültürün sunduğu değerleri, kültürleşme yoluyla öğrenirler. Çünkü kültürel değerlere uygun davranmayan bireylerin toplumca dışlandığı, benimsenmediği bir gerçektir. Değerler, bireyin yaşamındaki farklı etmenlere yüklediği önemlidir. Değer, birey için önemli her türlü düşünce yapısı, obje veya etkinlik olarak da tanımlanabilir. Değerler, bireylerin düşünce, tutum, duygu gibi tüm davranışlarını yönlendiren birer ölçüt olarak kabul edilir. Değerler toplumsal bütünlüğün ayrılmaz bir ögesini oluşturur.

ETİK – TOPLUM İLİŞKİSİ

Normlar, değerlerin, belirli rollerle ilişkili olarak ele alınması ve uygulanmasıyla oluşur. Norm; karşılıklı hak, görev ve sorumlulukların belirlenmesinde kişiye yol gösterir. Bireyin tutum ve davranışları norma göre değerlendirilir. Normlar, düzeni sağlayan ölçütler bütünüdür. Normlar sayesinde toplumsal düzen kurulup, sürdürülerek bireyler mutlu kılınmaya çalışılır. Normlar, kültürel değerlerden kaynaklanır. Normlar belli bir grup içindeki bireylerin ilişkilerini düzenler ve eylemlerine yön verir. Normlar, genellikle değerlerin yansımasıdır ve bir grubun tüm üyelerince paylaşıldığı için kolektiftir. Bazı normlar diğerlerinden daha fazla ciddiye alınır, çünkü bunlara karşı gelindiğinde uygulanacak yaptırımlar daha ağırdır. İnsanların toplum içindeki davranışlarına yön veren kurallar ve normlar vardır. Toplumsal Norm; toplumsal yaşamda kişi ve grupların tavır ve davranışlarının nasıl olması gerektiğini belirleyen ve yaptırımlarla desteklenen ortak toplumsal kurallardır. En az iki insanın yaşadığı her yerde norm vardır.

ETİK – TOPLUM İLİŞKİSİ

Normlar yazılı ve yazısız olmak üzere ikiye ayrılır. Yazılı Normlar; Yasalar, tüzükler, yönetmelikler biçiminde yetkili organlarca düzenlenir ve yürürlüğe konulur. Gerektiğinde yazılı normlar değiştirilir. Yazılı normlarla devletin ve toplumun düzeni sağlanır. Yazısız normlar; örfler, adetler, töreler, gelenek ve göreneklerdir. Yaygın ve nüfusun büyük bir bölümü tarafından uzun zamanlardan beri tekrar edilip gelen ve açıklanan nitelikleri taşıyan normlara 'adet' denilmektedir. Bu niteliği taşımakla beraber, yüksek derecede değerlendirmeye konu olan sosyal normlar ise 'örf' olarak adlandırılmaktadır. Örflerin bir zamanlar doğru saydığı davranışlar sonradan yanlış kabul edilebilirler. Örneğin, kan davası, başlık parası vb. Gelenek; bir toplumda, eskiden kalmış olmaları nedeniyle saygın tutulup, kuşaktan kuşağa iletilen kültürel kalıntılar, alışkanlıklar, töre ve davranışlar olarak tanımlanmaktadır.

ETİK – TOPLUM İLİŞKİSİ

Görenek; herhangi bir davranışı ya da hareketi eskiden beri gördüğü gibi yapma alışkanlığıdır. Görgü Kuralları; uyulması gereken ayrıntılı biçimler, formalitelerdir. Bu kurallar insanın sosyalleşmesi süreci içinde öğrenilirler.

ETİK DEĞERLERE UYGUN DAVRANIŞLARIN SONUÇLARI

Etik değerlere uygun davranışların çeşitli olumlu sonuçları vardır. Bunlar;

- ✓ Saygınlık kazanma
- ✓ Güvenilirlik
- ✓ İyi bir imaja sahip olma
- ✓ Problem çözümünde yardım görme
- ✓ Ahlaki çöküşü azaltır ve toplum açısından kötü niyetli girişimlere karşı önleyici rol oynar
- ✓ Toplumda kabul görme

İşletmelerde oluşan etik programlar yardımıyla, bireysel değerler ile örgütsel değerlerin yakınlaşması sağlanır. Böylece motivasyon ve performans sağlanır. Bireyler arası karşılıklı güveni oluşturmaya çalışan etik değerler, toplam kalite yönetimine ve stratejik planların uygulanmasına yardımcı olur.

ETİK DEĞERLERE UYMAYAN DAVRANIŞLARIN SONUÇLARI

BİREYSEL	KURUMSAL	TOPLUMSAL
İşini kaybetme	Saygınlığını yitirme	Yozlaşmanın kurumsallaştırılması
Saygınlığını kaybetme	Müşterisini kaybetme	Etik değerlerin önemini yitirmesi
Toplumdan soyutlanma	İmajın zedelenmesi	Anemik davranışların yaygınlaşması
Güvenirliğini yitirme	İş birliğinin zayıflaması	Toplumsal bağların zayıflaması
Kişisel benliğin zarar görmesi	Grup çalışmalarının etkinliğini yitirmesi	Saygı ve güven ortamının kaybolması
Mesleksel ve örgütsel bağlılığın zayıflaması	Kurum içi iletişimin zarar görmesi	Uluslararası toplumdan dışarıda kalma
Özsaygının yitirilmesi	Örgütsel bağlılığın zayıflaması	
Çalışma arkadaşlarıyla ilişkilerin bozulması	Hukuki yaptırıma maruz kalma	
Kişisel imajın bozulması	Finansman sıkıntısı	

BİREYDE ETİK DAVRANIŞI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Bireylerin etik davranışları çeşitli etkenlerin ışığında gelişme gösterir. Bir davranışın ya da kararın etik değerlendirmesi yapılırken genel olarak; değerlendirmeyi yapacak kişinin ahlaki gelişim sürecinde bulunduğu aşama, kişisel özellikleri, örgütün yapısal değişkenleri, kurum kültürü ya da etik sorununun ağırlığı gibi faktörler dikkate alınmalıdır.

Etik davranışı etkileyen faktörleri kişisel/demografik, kültür ve ekonomik durum olmak üzere üç temel başlık altında incelemek mümkündür.

Çalışanların özellikleri çıkarıcı, görevci ve ahlakçı şeklinde üç davranış kalıbı içinde ele alınır. Bunların içinde Ahlakçı davranış kalıbı içinde yer alan çalışanlar, etik oluşumuna doğrudan katkı sağlarlar.

BİREYDE ETİK DAVRANIŞI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Ahlakçı çalışanın temel davranışları şöyle sıralanmıştır;

- ✓ Ahlak ve yasaya aykırı işler yapmaz, yapanlara karşı çıkar ve affetmez
- ✓ İşini en iyi şekilde yapar ve yapanları da destekler
- ✓ Çıkarıcı çalışanların fark edilmesi için çalışmayı ödüllendirir
- ✓ Dürüstlüğü savunur
- ✓ Açık ve dürüst bir şekilde iletişim kurar
- ✓ Üstlerinin verdiği yasaya ve ahlaka aykırı emirlere karşı direnir
- ✓ Olanaklarını, toplum yararını dikkate alarak kurum amaçları doğrultusunda kullanır

DERS SONU

TEŞEKKÜR EDERİM.